

Ghalib
 (International Journal of Law, Political Science and International Relations)
 Journal Homepage: www.ghalibjournal.com

ISSN
 P: [2788-4155](tel:2788-4155)
 E: [2788-6441](tel:2788-6441)

Publisher: Ghalib University-Herat

<https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.15.1.1.7>

Examination of Active Personal Jurisdiction in International Criminal Law with the Emphasis on the Criminal Law of Afghanistan: Challenges and Solutions

 Abdul Qadeer Nadei^{1*}, Mohmmad Younes Nadaie², Abdul Khaliq Faizi³

¹. Senior Teaching Assistant, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Herat University, Herat, Afghanistan (abqadeernadei@hu.edu.af)

². Master's Student in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Jami University, Herat, Afghanistan (mohmmadyounesnadaie@gmail.com)

³. Senior Teaching Assistant, department of Private Law, Faculty of Law and Political Science, Herat University, Herat, Afghanistan (faizi.abdulkhalig@hu.edu.af)

Article Info

ABSTRACT

Article type:
 Research Article

PP: 169-195

Received:
 09/01/2026

Accepted:
 28/04/2026

Published:
 09/05/2026

Background and Objective: This study examines active personality jurisdiction in international criminal law, with particular emphasis on the criminal law of Afghanistan, the examined challenges, and the proposed solutions. With the expansion of transnational crimes, determining the scope of states' jurisdiction to prosecute their nationals for crimes committed outside their territorial boundaries has gained increasing importance. The objective of this research is to clarify the challenges associated with the exercise of this form of jurisdiction, propose appropriate solutions, and analyze its status within international criminal law and the criminal law of Afghanistan.

Method: This research adopts a qualitative methodology and is conducted using a descriptive–analytical approach. Data were collected through documentary and library-based research and were subsequently analyzed and comparatively examined.

Result: The findings indicate that active personality jurisdiction is recognized in international instruments and in the criminal law of Afghanistan; however, its effective implementation faces challenges such as conflicts of jurisdiction among states, weaknesses in international judicial cooperation, and related obstacles.

Conclusion: Consequently, strengthening international judicial cooperation and harmonizing domestic legislation with international standards can play a significant role in the realization of criminal justice.

Keywords: Active personality jurisdiction, nationality, international criminal law, Afghan criminal law.

Cite this article: Nadei, Abdul Qadeer; Nadaie, Mohmmad Younes; Faizi, Abdul Khaliq. (2026). Examination of Active Personal Jurisdiction in International Criminal Law with the Emphasis on the Criminal Law of Afghanistan: Challenges and Solutions. *Ghalib Journal*. 15 (1). 169-195. <https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.15.1.1.7>

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

1. Introduction

State criminal jurisdiction in international criminal law is regarded as one of the most significant issues related to the exercise of sovereignty and the realization of criminal justice. In the past, the principle of territorial jurisdiction constituted the primary basis for the application of criminal laws. However, the expansion of transnational crimes, the increase in international interactions, and the development of communication technologies prompted states to recognize additional principles of jurisdiction in order to prevent impunity for offenders. One of the most important of these principles is the active personality principle, which is founded upon the nationality of the offender and permits states to prosecute and punish their nationals even when crimes are committed outside their territorial boundaries.

This principle has been recognized in major international legal instruments, including the Rome Statute of the International Criminal Court, the four Geneva Conventions, the Convention against Torture, the United Nations Convention against Corruption, and the Palermo Convention. In Afghan criminal law, the legislator has likewise recognized this principle in Articles 22 and 24 of the former Penal Code and has specified the conditions governing its application. Nevertheless, the practical implementation of the active personality principle is accompanied by numerous challenges, including conflicts of jurisdiction among states, difficulties in collecting evidence abroad, weak international judicial cooperation, differences among legal systems, and the potential political misuse of this principle.

The present study seeks to answer the fundamental question of what the foundations, conditions, and challenges of the active personality principle are in international criminal law and Afghan criminal law, and what solutions may be adopted to address these challenges. The hypothesis of the research is based on the assumption that the active personality principle possesses strong legal and theoretical foundations; however, its practical implementation encounters serious obstacles that require legal, institutional, and international measures. Although previous domestic and foreign studies have addressed issues related to the active personality principle, a comprehensive examination of its challenges and practical solutions within the framework of Afghan criminal law has received limited scholarly attention. Therefore, this research attempts to clarify the legal foundations and conditions of the active personality principle, analyze the major challenges surrounding its implementation, and propose appropriate solutions for improving the effective application of this principle.

2. Methodology

The present study is developmental–applied in terms of objective and qualitative in terms of method, conducted through a descriptive–analytical and comparative approach. The required data were collected through documentary

and library-based research and include authoritative sources in international criminal law, international treaties and conventions, the former Penal Code of Afghanistan, domestic and foreign legal doctrines, and scholarly articles related to the subject. The research population consists of all legal sources associated with the active personality principle, while purposive sampling was employed, meaning that sources with sufficient academic credibility and direct relevance to the research topic were selected.

At the stage of data analysis, the collected information was examined through legal content analysis and comparative analysis. In this regard, the theoretical and legal foundations of the active personality principle in international law and Afghan law were first clarified, followed by an analysis of the conditions governing the application of this principle and the challenges surrounding it. Finally, appropriate solutions for addressing these challenges were proposed. The simultaneous use of international and domestic sources provided the basis for a comprehensive and comparative analysis of the subject matter.

3. Results

The findings of the study indicate that the active personality principle is one of the important and widely recognized principles of international criminal law and that multiple foundations exist to justify it. The most significant foundations of this principle include the nationality of the offender, the preservation of domestic public order, the realization of justice, the prevention of impunity, the protection of the state's dignity and reputation, and the reduction of conflicts of jurisdiction among states. Among these foundations, nationality constitutes the most important connecting factor between the individual and the state, on the basis of which a state is entitled to subject the conduct of its nationals to criminal supervision even outside its territorial jurisdiction.

The study further demonstrates that the active personality principle has been recognized in major international legal instruments. Article 12(2) of the Rome Statute of the International Criminal Court provides for the exercise of jurisdiction over nationals of member states. Likewise, the four Geneva Conventions, the Convention against Torture, the United Nations Convention against Corruption, and the Palermo Convention obligate states, in specified circumstances, to prosecute their nationals for crimes committed abroad.

In Afghan criminal law, the active personality principle has been expressly reflected in Articles 22 and 24 of the former Penal Code. The findings reveal that the Afghan legislator has established conditions such as double criminality, the prohibition of double jeopardy, the return of the accused to the country, and the existence of legal grounds for prosecution as prerequisites for the application of this principle. Nevertheless, unlike many other legal systems,

Afghan law has not limited the active personality principle to serious crimes; rather, it has extended its scope to all criminal offenses.

Another important finding of the research is the identification of the principal challenges associated with the implementation of this principle. One of the most significant challenges is the conflict of jurisdiction among states, as both the state where the crime occurred and the offender's home state may claim jurisdiction over the matter. Such situations may lead to diplomatic disputes and weaken the process of criminal justice. Furthermore, weak international judicial cooperation, the absence of effective extradition treaties, difficulties in collecting evidence abroad, and differences among legal systems constitute other major obstacles to the effective implementation of this principle.

The findings also indicate that, in Afghanistan, the lack of specialized capacities, the absence of dedicated institutions for addressing transnational crimes, and technical limitations have hindered the effective application of the active personality principle. In addition, the potential political misuse of this principle in certain cases may undermine the legitimacy and impartiality of the judicial system.

In response to these challenges, the study proposes several solutions. The most important of these include the formulation of harmonized international rules, the expansion of judicial cooperation and mutual legal assistance, the development of extradition agreements, the establishment of regional institutions for addressing transnational crimes, the strengthening of the internal capacities of Afghanistan's judicial and legal institutions, the creation of a transnational crime information database, and the guarantee of judicial impartiality in the application of the active personality principle.

4. Conclusion

The active personality principle constitutes one of the most important mechanisms of international criminal law for preventing impunity and achieving criminal justice. Based upon the legal relationship of nationality between the individual and the state, this principle enables states to prosecute their nationals even when crimes are committed outside their territorial boundaries. The findings of this study demonstrate that the active personality principle enjoys a strong legal position both in major international legal instruments and in Afghan criminal law.

The comparative analysis further reveals that the Afghan legislator has explicitly recognized the active personality principle in Articles 22 and 24 of the former Penal Code and has specified the conditions governing its application. Nevertheless, the effective implementation of this principle continues to face challenges such as conflicts of jurisdiction among states, weak judicial

cooperation, difficulties in collecting evidence, differences among legal systems, and insufficient domestic institutional capacities.

The findings of the present study are consistent with the conclusions of many international studies emphasizing the necessity of strengthening international cooperation and harmonizing domestic legislation with international standards. Accordingly, it is recommended that Afghanistan undertake more effective practical measures aimed at expanding extradition treaties, strengthening the specialized capacities of judicial and legal institutions, establishing regional mechanisms, and enhancing international legal cooperation. Moreover, the formulation of clear and harmonized international rules can prevent jurisdictional conflicts and political misuse while facilitating the better realization of criminal justice.

Conflict of Interest

The authors declare that there is no conflict of interest regarding the conduct of this research.

Acknowledgment

The authors would like to express their gratitude to all professors, researchers, and academic institutions that contributed to the provision of resources and the enrichment of this study.

غالب
(مجله بین المللی مطالعات حقوقی، سیاسی و روابط بین الملل)

صفحه اصلی مجله: www.ghalibqjournal.com

ISSN
P: 2788-4155
E: 2788-6441

OPEN ACCESS

<https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.15.1.1.7>

ناشر: پوهنتون / دانش گاه غالب - هرات

بررسی صلاحیت شخصی فاعلی در حقوق جزای بین الملل با تأکید بر حقوق جزای افغانستان؛ چالش ها و راه کارها

عبدالقدیر ندائی^{۱*}، محمدیونس ندائی^۲، عبدالخالق فیضی^۳

^{۱*} پوهنمئل دیپارتمنت حقوق جزا و علوم جنایی، پوهنزی/ دانش کده حقوق و علوم سیاسی، پوهنتون / دانش گاه هرات، هرات، افغانستان (نویسنده مسؤول: abqadeernadei@hu.edu.af)

^۲ دانش جوی مقطع ماستری، دیپارتمنت حقوق جزا و جرم شناسی، پوهنزی/ دانش کده حقوق، پوهنتون / دانش گاه جامی، هرات، افغانستان (mohmmadyounesnadaie@gmail.com)

^۳ پوهنمئل دیپارتمنت حقوق خصوصی، پوهنزی/ دانش کده حقوق و علوم سیاسی، پوهنتون / دانش گاه هرات، هرات، افغانستان (faizi.abdulkhaliq@hu.edu.af)

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: علمی - پژوهشی	زمینه و هدف: این تحقیق به بررسی صلاحیت شخصی فاعلی در حقوق جزای بین الملل با تأکید بر حقوق جزای افغانستان، چالش های موجود و ارائه راه کارها پرداخته است. با گسترش جرایم فرامرزی، تعیین حدود صلاحیت دولت ها برای تعقیب جرایمی اتباع خود در خارج از قلمرو سرزمینی اهمیت فزاینده بی یافته است. هدف تحقیق، تبیین چالش های اعمال این نوع صلاحیت، ارائه راه کارها و بررسی جای گاه آن در حقوق جزای بین الملل و افغانستان می باشد.
صص: ۱۶۹-۱۹۵	روش: تحقیق حاضر از نظر روش شناسی کیفی و با روی کرد توصیفی - تحلیلی انجام شده و داده ها از طریق مطالعه اسنادی و کتابخانه ای گردآوری، تحلیل و مقایسه گردیده است.
دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۲۰	یافته ها: یافته ها نشان می دهد که صلاحیت شخصی فاعلی در اسناد بین المللی و حقوق جزای افغانستان پذیرفته شده، اما اجرای مؤثر آن با چالش هایی چون تعارض صلاحیت دولت ها، ضعف هم کاری های قضایی بین المللی و ... مواجه است.
پذیرش: ۱۴۰۵/۰۲/۰۸	نتیجه گیری: در نتیجه، تقویت هم کاری های قضایی و هماهنگی مقررات داخلی با موازین بین الملل، می تواند نقش مهمی در تحقق عدالت جزایی ایفا نماید.
نشر: ۱۴۰۵/۰۲/۱۹	کلیدواژه ها: صلاحیت شخصی فاعلی، تابعیت، حقوق جزای بین الملل، حقوق جزای افغانستان.

ارجاع به این مقاله: ندائی، عبدالقدیر؛ ندائی، محمدیونس؛ فیضی، عبدالخالق. (۱۴۰۵). بررسی صلاحیت شخصی فاعلی در حقوق جزای بین الملل با تأکید بر حقوق جزای افغانستان؛ چالش ها و راه کارها. *فصل نامه علمی - پژوهشی غالب*. ۱۱۵(۱). ۱۶۹ - ۱۹۵.

<https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.15.1.1.7>

۱. مقدمه

در حقوق جزای بین‌الملل، یکی از مسائل اساسی و پیچیده، تعیین حدود صلاحیت دولت‌ها در تعقیب و مجازات مجرمان است. هر دولت مطابق اصول شناخته‌شده بی‌چون صلاحیت سرزمینی، واقعی، شخصی فاعلی، شخصی مفعولی و جهانی می‌تواند قوانین جزایی خود را اعمال کند. در میان این اصول، اصل صلاحیت شخصی فاعلی جای‌گاه ویژه‌ی دارد؛ زیرا به دولت‌ها اجازه می‌دهد تا اتباع خود را نسبت به جرایم ارتكابی در خارج از قلمرو سرزمینی مورد تعقیب قرار دهند. این اصل، ریشه در حاکمیت ملی، عدالت جزایی، ضرورت جلوگیری از بی‌مجازات ماندن مجرمان و حفظ اعتبار و حیثیت کشور دارد. باوجود پذیرش این اصل در اسناد بین‌المللی مانند اساس‌نامه دیوان جزایی بین‌المللی (۱۹۹۸م)، کنوانسیون‌های ژنو (۱۹۴۹م)، کنوانسیون منع شکنجه (۱۹۸۴م) و کنوانسیون مبارزه با فساد (۲۰۰۳)، اجرای آن در نظام‌های ملی با چالش‌هایی روبه‌رو است. قانون‌گذار افغانستان نیز با پذیرش این اصل در مواد ۲۲ و ۲۴ کد جزای پیشین، به تعقیب اتباع خود در خارج از کشور صلاحیت داده است. اما مشکلاتی مانند تعارض صلاحیت میان دولت‌ها، دشواری در گردآوری ادله، ضعف همکاری‌های قضایی بین‌المللی و خطر سوءاستفاده سیاسی از این اصل، مانع از اجرای مؤثر آن گردیده است؛ بنابراین، تبیین مبانی، شرایط، بررسی چالش‌ها و ارائه راه‌کارهای عملی برای اجرای به‌تر این اصل در حقوق جزای بین‌الملل و افغانستان از ضرورت‌های اساسی این تحقیق است. این تحقیق با محدودیت‌هایی چون کم‌بود منابع داخلی مبتنی بر حقوق جزای افغانستان، عدم وجود قانون جدید و رویه جدید در این خصوص مواجه بوده است. همچنین به‌دلیل نبودن مباحث تطبیقی در حقوق افغانستان، منابع تحلیلی کافی در این حوزه وجود ندارد، که دقت و عمق تحلیل را محدود ساخته است. با این وجود، تلاش شده است تا از طریق تحلیل منابع موجود و الگوبرداری از اسناد بین‌المللی و نظام‌های جزایی سایر کشورها مواد مربوط ارائه گردد؛ لذا با انجام این تحقیق و بررسی همه‌جانبه اصل صلاحیت شخصی فاعلی این شکاف پژوهشی مرفوع می‌گردد. پرسش این تحقیق این است که مبانی و چالش‌های اعمال اصل صلاحیت شخصی فاعلی در حقوق جزای بین‌الملل و افغانستان چیست و چه راه‌کارهایی برای رفع این چالش وجود دارد؟ هدف این تحقیق نیز تبیین مبانی، شناسایی چالش‌ها و ارائه راه‌کارهای حقوقی و نهادی برای تطبیق به‌تر این اصل در سطح بین‌المللی و افغانستان است. فرضیه تحقیق این است که اصل صلاحیت شخصی فاعلی در حقوق جزای بین‌الملل و افغانستان دارای مبانی قوی بوده و در عمل با چالش‌هایی مواجه است و به‌منظور رفع چالش‌های موجود، راه‌کارهای مؤثری روی دست گرفته شده است.

برخی از مباحث این تحقیق از قبیل: اعمال قوانین جزایی خارج از قلمرو حاکمیت، تعریف صلاحیت شخصی فاعلی، مبانی و شرایط آن در کتاب‌های داخلی (دانش، حفیظ‌الله، حقوق جزای

بین‌الملل، سال ۱۳۹۸؛ سمیرالله، حسام، حقوق جزای بین‌الملل، سال ۱۴۰۰) و کتاب‌های تألیفی و ترجمه حقوق دانان ایرانی (حسینی نژاد، حسینقلی، حقوق کیفری بین‌الملل، سال ۱۳۷۳؛ پوربافرانی، حسن، حقوق جزای بین‌الملل، سال ۱۳۹۲؛ خالقی، علی، حقوق جزای بین‌الملل، سال ۱۳۹۰ و...) و مبحث مستندات صلاحیت شخصی فاعلی از اسناد بین‌المللی همانند اساس‌نامه دیوان کیفری بین‌المللی (۱۹۹۸). ترجمه دفتر امور حقوقی و بین‌المللی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، رُم، سازمان ملل متحد، پروتکل‌های الحاقی کنوانسیون‌های ژنو (۱۹۷۷)، ترجمه وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، ژنو. IC.R، کمیسیون حقوق بین‌الملل (۱۹۹۶)، پیش‌نویس کُد جرایم علیه صلح و امنیت بشریت و تفسیر آن، ترجمه مؤسسه مطالعات حقوق بین‌الملل دانشگاه تهران، نیویورک، سازمان ملل متحد، کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری (۱۹۷۹)، ترجمه وزارت دادگستری جمهوری اسلامی ایران. نیویورک، سازمان ملل متحد، کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان‌یافته فراملی (۲۰۰۰)، ترجمه واحد اطلاعات مالی وزارت اقتصاد. وین، دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، کنوانسیون ملل متحد علیه فساد (۲۰۰۳)، ترجمه دفتر مقابله با فساد و ارتقای سلامت اداری، وزارت دادگستری جمهوری اسلامی ایران. وین، دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو (۱۹۴۹)، ترجمه کمیته بین‌المللی صلیب سرخ. دفتر تهران، ژنو، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و ... انعکاس یافته است؛ هم‌چنان لازم به ذکر است چالش‌ها و راه‌کارهای مطروحه در خصوص این صلاحیت به‌گونه پراکنده تنها در کتاب‌های انگلیسی انعکاس یافته است، که در فهرست منابع فهرست گردیده و به‌منظور جلوگیری از اطالاه کلام به آن‌ها نمی‌پردازیم؛ لذا مباحث مطروحه در این تحقیق به صورت پراکنده در کتاب‌های فارسی و انگلیسی، اسناد بین‌المللی و کُد جزای کشور مورد بررسی قرار گرفته است که در این تحقیق مباحث فوق‌الذکر از تمامی جوانب مورد بررسی تحلیل و مقایسه قرار می‌گیرد.

۲. چارچوب مفهومی تحقیق

چارچوب مفهومی این مقاله بر پایه اصول بنیادین حقوق جزایی بین‌المللی و با نگاهی انسانی به پاسخ‌گویی فردی در برابر قانون و جلوگیری از بی‌مجازات‌ماندن مجرمان شکل گرفته است. اصل صلاحیت شخصی فاعلی، که محور اصلی این تحقیق است، بر این باور استوار است که هر دولت حق دارد اتباع خود را به دلیل ارتکاب جرم، حتی در خارج از قلمرو سرزمینی‌اش، تحت تعقیب جزایی قرار دهد؛ لذا این اصل ریشه در حاکمیت دولت‌ها و نیز در اندیشه عدالت دارد. در زیر مفاهیمی همانند اعمال قوانین جزایی در خارج قلمرو حاکمیت و تعریف صلاحیت شخصی فاعلی مورد بررسی قرار می‌گیرد:

۲-۱. اعمال قوانین جزایی در خارج از قلمرو حاکمیت

در بحث قلمرو مکانی حقوق جزا، اصل بر صلاحیت سرزمینی بوده و توسعه قوانین جزایی به خارج از قلمرو حاکمیت یک استثنا است و این حالت استثنایی دارای دو مبناست، که عبارت از رابطه تابعیت، ماهیت و شدت جرم ارتكابی می‌باشد. بر مبنای تابعیت به این مفهوم است که اگر جرمی در خارج از قلمرو حاکمیت کشور توسط اتباع یک کشور یا علیه اتباع آن به وقوع بپیوندد، کشور متبوع صلاحیت رسیده‌گی به جرم را تحت شرایطی خواهد داشت که این صلاحیت به ترتیب به نام‌های صلاحیت شخصی فاعلی و مفعولی یاد می‌گردد (پوریافرانی، ۱۳۹۲: ۳۵). صرفاً اصل صلاحیت شخصی فاعلی در بخش ب بند دوم ماده ۱۲ اساس‌نامه دیوان جزایی بین‌المللی انعکاس یافته است؛ زیرا اساس‌نامه دیوان جزایی بین‌المللی اصل صلاحیت سرزمینی و اصل صلاحیت شخصی فاعلی را مورد پوشش قرار می‌دهد. اصل صلاحیت شخصی فاعلی و مفعولی به ترتیب در مواد ۲۴ و ۲۲ کُد جزای پیشین افغانستان انعکاس یافته است.

۲-۲. تعریف صلاحیت شخصی فاعلی

اصل صلاحیت شخصی فاعلی، که می‌توان آن را اصل صلاحیت مبتنی بر تابعیت مجرم نیز نامید از عمده‌ترین اصول صلاحیت قوانین جزایی در خارج از قلمرو حاکمیت به‌شمار می‌آید این اصل چنان‌که از نام آن بر می‌آید ناظر به‌عنوان شخصی است که در جرمی دخالت دارد. اصل صلاحیت شخصی عبارت از توسعه صلاحیت تقنینی و قضایی یک کشور نسبت به اتباع آن کشور است، که در خارج از قلمرو حاکمیت آن کشور مرتکب جرم شده‌اند (خالقی، ۱۳۹۰: ۴۰؛ پوریافرانی، ۱۳۸۰: ۸۳). برخی کشورها مانند دانمارک، ایسلند، لیبیا، سوئد و انگلستان علاوه بر اتباع اقامت‌کننده‌گان دائمی در کشور خود را هم موضوع اصل صلاحیت شخصی فاعلی قرار داده‌اند؛ بنابراین اگر یکی از اقامت‌کننده‌گان دائمی در این کشورها مرتکب جرمی در خارج از قلمرو حاکمیت آن‌ها شود توسط این کشورها تحت تعقیب قرار خواهد گرفت، آن‌چه در نظر این دسته از کشورها واجد اهمیت است نه فقط تابعیت شخص، بل که هر وابسته‌گی و علاقه‌یی است که شخص می‌تواند به دولتی داشته باشد (پوریافرانی، ۱۳۹۲: ۷۶). صلاحیت شخصی فاعلی عبارت است از اختیار و صلاحیت دولت برای اعمال قوانین جزایی خود بر اتباع خویش، حتا اگر جرم در خارج از قلمرو سرزمینی آن دولت ارتکاب یافته باشد. این نوع صلاحیت مبتنی بر اصل تابعیت مرتکب است و هدف آن حفظ پیوند حقوقی و مسؤولیت جزایی تبعه در برابر دولت متبوع خویش می‌باشد (آشوری، ۱۳۹۲: ۲۴۵؛ ملک‌پور، ۱۴۰۲: ۲۷). در حقوق جزای بین‌الملل و افغانستان صلاحیت شخصی فاعلی تعریف نگردیده، بل که صرفاً به مبنای و شرایط آن پرداخته شده است.

۳. روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر نوع، کیفی و از حیث هدف، توسعه‌وی - کاربردی است که با رویکرد توصیفی - تحلیلی و تطبیقی انجام شده است. جامعه تحقیق حاضر شامل کلیه منابع حقوقی معتبر مرتبط با صلاحیت شخصی فاعلی می‌باشد، که اسناد و کنوانسیون‌های بین‌المللی، اساس‌نامه دیوان جزایی بین‌المللی، کُد جزای پیشین افغانستان و آثار دکترین حقوقی داخلی و خارجی را در بر می‌گیرد. نمونه‌گیری به شیوه هدف‌مند و غیرتصادفی انجام شده و منابعی انتخاب گردیده‌اند که از اعتبار علمی و ارتباط مستقیم با موضوع تحقیق برخوردار باشند. ابزار اصلی گردآوری داده‌ها در این تحقیق، مطالعه اسنادی و کتاب‌خانه‌یی است.

۴. یافته‌ها

۴-۱. مبانی اصل صلاحیت شخصی فاعلی

اصل صلاحیت شخصی فاعلی به‌عنوان مبنایی برای صلاحیت قوانین جزایی در خارج از قلمرو حاکمیت مورد پذیرش جهانی قرار گرفته است. برای توجیه این اصل مبانی متعددی بیان شده است، که در زیر به بررسی آن‌ها می‌پردازیم:

۴-۱-۱. تابعیت

طرف‌داران اصل صلاحیت شخصی فاعلی معتقدند آن‌چه افراد را به هم پیوند می‌دهد، همان ملیت یا تابعیت است؛ یعنی افراد یک ملت به حکم غریزه و به حکم گذشته‌های تاریخی و هزاران عامل سنتی و تمدنی و قومی با هم متحد شده‌اند یکی از عوامل بسیار اساسی این اتحاد و هم‌بستگی وجود قانون واحدی است که بر تمام افراد ملت حاکم است این قانون حافظ و حامی افراد یک ملت بوده و آنان را سایه‌وار چه در داخل و چه در خارج مملکت تعقیب می‌کند و هر کسی که از این قوانین تخطی نماید ولو این تخطی در خارج از مملکت هم باشد بایستی تحت تعقیب و مجازات قرار گیرد (محسنی، ۱۳۹۵: ۳۸۹؛ میرمحمد صادقی، ۱۴۰۲: ۶۲)؛ بنابراین، اگر تبعه‌یی در کشور بیگانه مرتکب جرم شود، دولت متبوع او می‌تواند برای حفظ نظم حقوقی خود، او را تعقیب کند (O'Keefe, 2004: 739).

۴-۱-۲. دفاع از حیثیت و اعتبار کشور

طرف‌داران این اصل می‌گویند همان‌طور که رفتار پسندیده و عالی اتباع در خارج از کشور موجب سربلندی و مباهات میهن می‌شود، به همان ترتیب نیز ارتکاب جرم از ناحیه آن‌ها در خارج از کشور

باعث کسر اعتبار و از بین رفتن اهمیت کشور می‌شود. بدیهی است در چنین صورتی بایستی کسی که موجب سرافکنده‌گی هم‌میهنان خود گردیده تحت تعقیب و مجازات قرار گیرد (دانش، ۱۳۹۸: ۸۲/۱؛ Schabas, 2017: 49).

۴-۱-۳. عدالت

برخی دیگر برای توجیه اصل صلاحیت شخصی فاعلی به مفهوم عدالت استناد کرده‌اند. به این صورت که تبعه یک کشور در خارج از حمایت سیاسی مأموران آن کشور بهره‌مند می‌شود و محاکم خارج از کشور نیز از نظر احوال شخصی به قانون کشور وی احترام می‌گذارند؛ بنابراین، به دور از عدالت و انصاف است که هنگامی که این تبعه به کشور خود باز می‌گردد جرایمی را که در خارج از کشور مرتکب شده نادیده انگاشته و او را به خاطر آن‌ها مجازات نکند (حسینی‌نژاد، ۱۳۷۳: ۵۲ و ۵۳).

۴-۱-۴. حفظ نظم عمومی داخلی کشور

ارتکاب جرم توسط تبعه یک کشور ضرر مستقیم و غیرقابل انکار ایجاد می‌کند؛ بدین ترتیب که منافع عمومی دولت متبوع در اثر جرم یکی از اتباع‌اش در خارج مورد صدمه واقع می‌شود. دولت متبوع وی باید صلاحیت تعقیب جزایی و مجازات وی را داشته باشد. در غیر این صورت هنگام مراجعه مجرم به کشورش احساسات عمومی عدالت‌خواهانه از بی مجازات ماندن وی رنج می‌برد (مؤمنی، ۱۳۹۰: ۱۵۳-۱۵۴).

۴-۱-۵. ضرورت جلوگیری از بی‌مجازات ماندن مجرمان

علاوه بر موارد فوق می‌توان ضرورت جلوگیری از بی‌مجازات ماندن مجرمان را نیز از مبانی اصل صلاحیت شخصی به‌شمار آورد؛ به این صورت که برای جلوگیری از بی‌مجازات ماندن مجرمان ضرورت دارد که علاوه بر اصل صلاحیت سرزمینی، اصل صلاحیت شخصی فاعلی نیز پذیرفته شود (حسام، ۱۴۰۰: ۹۵ و ۹۶؛ ملک‌پور و هم‌کاران، ۱۴۰۱: ۱۷۵).

۴-۱-۶. کاهش تعارض صلاحیت میان کشورها

در عرصه بین‌المللی، گاه چند دولت می‌توانند ادعای صلاحیت کیفری بر یک جرم داشته باشند. اصل صلاحیت شخصی فاعلی کمک می‌کند تا این تعارض کاهش یابد؛ زیرا دولت‌ها در وهله نخست نسبت به اتباع خود اولویت دارند (Shaw, 2017: 456; Cassese, 2008: 121).

۴-۲. شرایط اصل صلاحیت شخصی فاعلی

اصولاً کشورهای مختلف اصل صلاحیت شخصی فاعلی را به‌طور مطلق و بدون قید و شرط اعمال نمی‌کنند؛ چرا که اصل صلاحیت شخصی یک اصل تکمیلی است که در جهت رفع نواقص اصل صلاحیت سرزمینی به‌وجود آمده است. شرایط اعمال این صلاحیت عبارت است از: مهم‌بودن جرم ارتكابی، مجرمانه‌بودن عمل در کشور محل وقوع جرم، عدم رسیده‌گی قبلی (منع محاکمه مجدد) وجود موجبات قانونی برای تعقیب و اجرای حکم و مراجعه متهم به داخل کشور خود (حضور ارادی و غیرارادی متهم) بوده، که این شرایط در حقوق جزای بین‌الملل و افغانستان نیز پیش‌بینی گردیده، که در زیر مورد بررسی قرار می‌گیرند:

۴-۲-۱. مهم‌بودن جرم ارتكابی

یکی از شرایط اعمال اصل صلاحیت شخصی فاعلی این است که جرم ارتكابی تبعه در خارج از کشور از «جرایم مهم» باشد. وقتی از هم‌کاری بین‌المللی در مجازات مجرمان سخن به میان می‌آید، منظور مجازات اعمالی است که جلوگیری از ارتكاب آن‌ها اهمیت داشته باشد (پورباقرانی، ۱۳۹۲: ۵۰). در اساس‌نامه دیوان جزایی بین‌المللی این شرط به صراحت مورد پذیرش واقع شده است؛ زیرا جرایم پیش‌بینی‌شده در فقره‌های ۱ و ۲، ماده ۵ این اساس‌نامه شامل چهار جنایت بین‌المللی می‌گردد. در ماده ۲۴ کُد جزای پیشین افغانستان مهم‌بودن جرم ارتكابی به‌عنوان یکی از شرایط صلاحیت شخصی فاعلی مورد توجه قرار نگرفته، بل که قانون‌گذار افغانستان تمامی جرایم را اعم از جنایت، جنحه و قباحت در چارچوب اصل صلاحیت شخصی فاعلی قابل رسیده‌گی می‌داند.

۴-۲-۲. مجرمانه‌بودن عمل در کشور محل وقوع

در خصوص این پرسش که آیا رعایت اصل مجرمیت متقابل لازم است یا خیر؟ دو نظر عمده در حقوق جزای بین‌الملل قابل ارائه است. مطابق نظر اول، تعقیب عملی که در محل وقوع فاقد جنبه جزایی است دور از عدل و انصاف است؛ چرا که صلاحیت شخصی با هدف مجازات اعمالی که محل نظم عمومی سایر کشورها باشد، اعمال می‌گردد؛ بنابراین، مجازات عملی که از نظر کشور محل وقوع نقض مقررات جزایی آن کشور محسوب نمی‌شود و از سوی دیگر محل نظم عمومی کشور متبوع یا مضر به منافع و مصالح آن نمی‌باشد با هیچ اصلی از اصول قابل توجیه نخواهد بود؛ اما مطابق نظر دوم، رعایت این شرط لازم نیست؛ از این‌رو، گفته شده است: «صلاحیت شخصی می‌تواند مشروط یا غیر مشروط باشد. مشروط به این معنا که اعمال این اصل مشروط به شرط لازم مجرمیت متقابل باشد و غیر مشروط به این معنا که این اصل می‌تواند صرف نظر از قانون محل وقوع نیز قابل اعمال

باشد» (حسام، ۱۴۰۰: ۹۸ و ۹۹؛ پوربافرانی، ۱۳۹۲: ۵۱ و ۵۲). در حقوق جزای بین‌الملل و براساس بخش «ب» بند دوم ماده ۱۲ اساس‌نامه رُم برای ذی‌صلاح قلم‌دادشدن دیوان جزایی بین‌المللی بایستی کشور متبوع مجرم عضویت اساس‌نامه این دیوان را کسب کرده باشد، در غیر این صورت دیوان قادر به رسیدگی جرم تبعه کشور غیر عضو نخواهد بود. قانون‌گذار افغانستان در قالب فقره «۱» ماده ۲۴ کُد جزای پیشین، در خصوص مجرمیت متقابل، نوع جرایم و هم‌چنان میزان مجازات و این که جرم قباحت، جنحه و یا جنایت باشد، تفکیک نکرده و در تمامی جرایم مجرمیت متقابل را شرط کرده است.

۴-۲-۳. عدم رسیده‌گی قبلی (منع محاکمه مجدد)

عدالت اقتضای آن را دارد که مجرم به دلیل ارتکاب جرم تنها یک بار مورد مجازات قرار گیرد، حتا عدم تعقیب مجدد به صورت یک قاعده در حقوق جزای بین‌الملل به نام (non bis in idem) در آمده است. مطابق این قاعده مجرم صرفاً یک بار قابل تعقیب، محاکمه و مجازات است (مؤمنی، ۱۳۹۰: ۱۶۶). بند ۷ ماده ۱۴ میثاق حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶م. نیز در این خصوص می‌گوید: «هیچ کس را نمی‌توان برای جرمی که به علت اتهام به آن به موجب حکم قطعی صادره طبق قانون آیین دادرسی جزایی هر کشوری محکوم یا تبرئه شده است، مجدداً مورد تعقیب و مجازات قرار داد». علاوه بر این، ماده ۲۰ اساس‌نامه دیوان بین‌المللی جزایی، مصوب ۱۷ ژوئیه ۱۹۹۸م. نیز این اصل را پذیرفته است. حتا برخی پا را فراتر گذاشته و می‌گویند اصل صلاحیت شخصی فاعلی باید هنگامی اجرا شود که دولت میزبان محل وقوع جرم نخواهد یا نتواند به تعقیب مجرم بپردازد (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۸: ۷۸). در حقوق جزای افغانستان منع محاکمه و مجازات مضاعف در ماده ۱۳ و فقره «۲» ماده ۲۴ کُد جزای پیشین افغانستان انعکاس یافته است.

۴-۲-۴. وجود موجبات قانونی برای تعقیب و اجرای حکم

یکی دیگر از شرایط اجرای اصل صلاحیت شخصی فاعلی عدم برخورداری متهم از موجبات قانونی برای منع تعقیب، موقوفی تعقیب و اجرای حکم است؛ به این صورت که تبعه در صورتی در کشور متبوع تحت تعقیب قرار خواهد گرفت که شکایت شاکی موجود باشد، یا متهم مشمول علل رافع مسؤولیت جزایی و علل موجهه جرم نباشد (حسام، ۱۴۰۰: ۱۰۲). در اساس‌نامه دیوان جزایی بین‌المللی عوامل رافع مسؤولیت جزایی در مواد ۱۳۱ و ۱۳۲ انعکاس یافته است. در صورت موجودیت یکی از موارد مندرج در مواد مذکور، شخص مورد تعقیب قرار نمی‌گیرد. در حقوق جزای افغانستان نیز

موانع مسؤولیت جزایی و اسباب اباحت در مواد ۸۸ تا ۱۳۲ کُد جزای پیشین انعکاس یافته است؛ لذا برای این که شخص تحت تعقیب قرار بگیرد، باید موانع و اسباب مذکور وجود نداشته باشند.

۴-۲-۵. مراجعت متهم به داخل کشور خود

یکی دیگر از شرایط اعمال این صلاحیت توسط کشور متبوع، حضور متهم یا مجرم در داخل کشور است (حسام، ۱۴۰۰: ۱۰۳). حضور متهم به کشور متبوع خویش به سه صورت قابل تحقق است؛ نخست، حضور ارادی متهم؛ دوم، حضور غیرارادی؛ و سوم، استرداد متهم یا مجرم است (مؤمنی، ۱۳۹۰: ۱۶۲ و ۱۶۳).

۴-۳. مستندات صلاحیت شخصی فاعلی در چارچوب حقوق جزای بین‌الملل

همان‌طوری که در مباحث قبلی بیان شد، اصل صلاحیت شخصی فاعلی یکی از اصول پذیرفته‌شده در حقوق جزایی بین‌المللی است، که به موجب آن، دولت‌ها می‌توانند اتباع خود را برای جرایمی که در خارج از قلمرو شان مرتکب شده‌اند، مورد تعقیب و مجازات قرار دهند. این اصل در بسیاری از کنوانسیون‌ها و معاهدات بین‌المللی به صورت صریح یا ضمنی مورد پذیرش قرار گرفته و بخشی از نظام هم‌کاری جزایی بین‌المللی را تشکیل می‌دهد. در این اصل براساس کنوانسیون‌ها و معاهدات بین‌المللی به‌گونه مختصر بررسی و مستند می‌گردد:

۴-۳-۱. اساس‌نامه دیوان جزایی بین‌المللی (۱۹۹۸م)

دیوان جزایی بین‌المللی در دو حالت اعمال صلاحیت می‌کند، یکی براساس اصل صلاحیت سرزمینی و دیگری اصل صلاحیت شخصی فاعلی یا صلاحیت نسبت به اتباع دولت‌های عضو، در اساس‌نامه دیوان جزایی بین‌المللی مقرر شده است که دیوان می‌تواند نسبت به جرایمی که توسط تبعه یکی از دولت‌های عضو ارتکاب یافته است، اعمال صلاحیت کند؛ حتا اگر جرم در خارج از سرزمین آن دولت رخ داده باشد (اساس‌نامه دیوان جزایی بین‌المللی، ۱۹۹۸م، بخش ب بند ۲ ماده ۱۲)؛ بنابراین، دیوان ICC صلاحیت شخصی فاعلی را در ساختار بین‌المللی خود پذیرفته است. لازم به ذکر است که صلاحیت دیوان تکمیلی است؛ بدین مفهوم که در صورت عدم تعقیب مؤثر توسط دولت متبوع، مرتکب (در چارچوب اصل تکمیلی بودن) به رسمیت شناخته شده است.

۴-۳-۲. کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو (۱۹۴۹) و پروتکل‌های الحاقی (۱۹۷۷)

کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو دولت‌ها را مکلف می‌سازد تا علیه افرادی که مرتکب جنایات جنگی شده‌اند، بدون در نظر گرفتن محل وقوع جرم، اقدام کنند. این چهار کنوانسیون به ترتیب به حمایت از رزمندگان زخمی و بیمار در جنگ‌های زمینی، حمایت از رزمندگان زخمی و بیمار در جنگ‌های دریایی، اسیران جنگی و اشخاص ملکی می‌دازد. در هر چهار کنوانسیون به ترتیب در قالب مواد ۴۹، ۵۰، ۱۲۹ و ۱۴۶ صلاحیت شخصی فاعلی مورد پذیرش قرار گرفته است. این کنوانسیون‌ها چنین مقرر می‌دارند: «هر دولت عضو باید اشخاص متهم به ارتکاب تخلفات شدید را صرف نظر از ملیت یا محل وقوع جرم تحت پی‌گرد قرار دهد یا به دولت ذی‌نفع مسترد کند» (کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو، ۱۹۴۹: مواد ۴۹، ۵۰، ۱۲۹ و ۱۴۶).

۴-۳-۳. کنوانسیون منع شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات‌های بی‌رحمانه (۱۹۸۴)

کنوانسیون ممنوعیت شکنجه سه مبنای صلاحیت را پیش‌بینی می‌کند، که این مبانی عبارت‌اند از: صلاحیت سرزمینی، صلاحیت مبتنی بر تابعیت مرتکب و صلاحیت مبتنی بر تابعیت قربانی است. در بند ب ماده ۵ این کنوانسیون به صلاحیت شخصی فاعلی پرداخته شده، که مفهوم آن چنین است: «هر دولت عضو صلاحیت جزایی خود را بر اعمال شکنجه‌ی که توسط یکی از اتباعش ارتکاب یافته باشد، اعمال می‌کند؛ حتی اگر جرم در خارج از قلمرو آن واقع شده باشد (کنوانسیون منع شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات‌های بی‌رحمانه، ۱۹۸۴: بخش ب فقره ۲ ماده ۵).

۴-۳-۴. کنوانسیون پالمو برای مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی (۲۰۰۰)

این کنوانسیون دولت‌ها را مکلف می‌سازد در مواردی که جرم توسط تبعه آن‌ها در خارج از کشور ارتکاب یافته است، صلاحیت جزایی خود را اعمال کنند؛ چنان‌که در بخش ب، بند دوم، ماده ۱۵ این ماده آمده است: «هر دولت عضو می‌تواند صلاحیت خود را نسبت به جرایم ارتكابی توسط اتباعش یا اشخاص مقیم دایمی خود اعمال نماید» (کنوانسیون پالمو برای مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی، ۲۰۰۰، بخش ب، بند ۲، ماده ۱۵). روی این اساس این کنوانسیون یکی از مهم‌ترین مستندات حقوقی برای مشروعیت‌بخشی به اصل صلاحیت شخصی فاعلی در جرایم فراملی است.

۴-۳-۵. کنوانسیون مبارزه با فساد (۲۰۰۳)

در این کنوانسیون اعمال صلاحیت شخصی فاعلی در خصوص جرایم خاص پیش‌بینی شده است. چنان‌که مقرر می‌دارد: «هر دولت عضو باید صلاحیت خود را بر جرایم ارتكابی توسط اتباع خود یا کارکنان دولتی خویش در خارج از کشور اعمال کند، مشروط بر این‌که آن جرم در قوانین داخلی

جرم‌انگاری شده باشد (کنوانسیون مبارزه با فساد، ۲۰۰۳: بند ۲، ماده ۴۲). طوری که بیان شد، این ماده با هدف جلوگیری از بی‌مجازات ماندن مقامات دولتی و اتباعی که در خارج مرتکب فساد می‌شوند تدوین گردیده است.

۴-۳-۶. کنوانسیون بین‌المللی سرکوب اعمال تروریسم بمب‌گذاری (۱۹۹۷)

این کنوانسیون، علاوه بر صلاحیت سرزمینی به کشورها اختیار می‌دهد اتباع خود را به دلیل ارتکاب اعمال تروریستی در خارج از کشور مورد پی‌گرد قرار دهند. این ماده در عمل مبنایی برای هم‌کاری قضایی در پی‌گرد اتباع کشورهای مختلف در جرایم تروریستی بین‌المللی فراهم کرده است. براساس این کنوانسیون یکی از شرایط اعمال صلاحیت دولت این است که: «جرم توسط یکی از اتباع آن کشور ارتکاب یافته باشد» (کنوانسیون بین‌المللی سرکوب اعمال تروریسم بمب‌گذاری، ۱۹۹۷: بخش ج، بند ۱، ماده ۶).

۴-۴. صلاحیت شخصی فاعلی در چارچوب حقوق جزای افغانستان

صلاحیت شخصی فاعلی در چارچوب حقوق جزای افغانستان به صراحت مورد پذیرش قرار گرفته و از مبانی بین‌المللی این صلاحیت، که عبارت اند از: وجود رابطهٔ تابعیت، تأمین عدالت، حفظ نظم عمومی داخلی، جلوگیری از بی‌مجازات ماندن مجرمان، دفاع از حیثیت و اعتبار کشور، جلوگیری از تعارض صلاحیت و هم‌کاری‌های بین‌المللی پی‌روی کرده است، که تمامی مبانی مذکور به صلاحیت شخصی فاعلی اعتبار می‌بخشند. از طرفی شرایط اعمال این صلاحیت نیز در حقوق جزای افغانستان به خوبی تبیین شده است، که این شرایط عبارت اند از: منع محاکمهٔ مجدد یا مضاعف، مراجعت متهم به داخل کشور، مجرمیت متقابل، وجود موجبات قانونی برای تعقیب و اجرای حکم و مهم‌بودن جرم ارتكابی است، که از این میان صرفاً مهم‌بودن جرم ارتكابی را به‌عنوان یکی از شرایط اعمال این اصل شرط نکرده و رسیده‌گی بر مبنای این اصل را شامل تمامی جرایم کرده است. ماده ۲۴ کد جزای پیشین افغانستان رسیده‌گی به جرایم ارتكابی اتباع در خارج از قلمرو افغانستان پرداخته است، چنان که ذیلماً مقرر می‌دارد:

۱. هرگاه تبعهٔ افغانستان در خارج قلمرو کشور مرتکب عملی گردد که طبق احکام این قانون جرم شناخته شده باشد، در صورت بازگشت به کشور طبق احکام این قانون مجازات می‌گردد، مشروط بر این‌که عمل مذکور به اساس قانون کشور محل ارتکاب جرم، قابل مجازات باشد؛

۲. هرگاه شخص مندرج فقره (۱) این ماده ثابت نماید که محکمه دولت خارجی به ارتباط جرم منسوبه، وی را بری‌الذمه دانسته و یا این که وی به حکم قطعی، به جزا محکوم و مجازات بر وی تطبیق شده است یا این که دعوای جزایی قبل از صدور حکم قطعی یا مجازات محکوم بها به موجب قانون محل ارتکاب جرم، ساقط گردیده باشد، دعوای جزایی علیه وی اقامه نمی‌گردد (کد جزای پیشین افغانستان، ماده ۲۴).

باتوجه به ماده فوق، عبارت «در صورت بازگشت به کشور» اشاره به شرط بازگشت متهم به کشور خود دارد. عبارت «مشروط بر این که عمل مذکور به اساس قانون محل ارتکاب جرم، قابل مجازات باشد» اشاره به جرم‌بودن عمل در کشور محل وقوع دارد. عبارت «هرگاه شخص مندرج فقره (۱) این ماده ثابت کند، که محکمه دولت خارجی به ارتباط جرم منسوبه، وی را بری‌الذمه دانسته و یا این که وی به حکم قطعی به جزا محکوم و جزا بر وی تطبیق شده است...» اشاره به شرط عدم رسیده‌گی قبلی یا منع محاکمه مجدد دارد (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۸: ۱۱۶).

ماده ۲۲ کد جزای پیشین افغانستان نیز به ارتکاب جرم توسط مؤلف دولت یا علیه‌وی (صلاحیت شخصی فاعلی و مفعولی) در خارج از قلمرو کشور اختصاص یافته است، که فقره (۱) این ماده در خصوص صلاحیت شخصی فاعلی است. چنان که در ذیل مقرر شده است:

۱. هرگاه مؤلف دولت اعم از داخلی یا خارجی که از طرف دولت افغانستان به اجرای خدمات عامه توظیف گردیده باشد، حین اجرای وظیفه یا به سبب اجرای آن در خارج قلمرو کشور مرتکب جرم شود، احکام این قانون بالای وی تطبیق می‌گردد؛
۲. هرگاه شخص دیگری علیه شخص مندرج فقره (۱) این ماده در اثنای اجرای وظیفه و یا به سبب اجرای آن، مرتکب جرم گردد، احکام این قانون بالای وی تطبیق می‌گردد (کد جزای پیشین افغانستان: ماده ۲۲).

۴-۵. چالش‌های اصل صلاحیت شخصی فاعلی

ضمن مبانی محکمی که برای صلاحیت شخصی فاعلی در اسناد و معاهدات بین‌المللی و حقوق جزای افغانستان وجود دارد و در مبحث مبانی صلاحیت شخصی فاعلی به‌گونه همه‌جانبه مورد بررسی قرار گرفت، رسیده‌گی براساس این صلاحیت با چالش‌هایی نیز مواجه است، که وجود این چالش‌ها در حقوق جزای بین‌الملل و افغانستان غیرقابل اغماض است. در زیر نمونه‌هایی از این چالش‌ها به‌گونه مختصر مورد بررسی قرار می‌گیرند:

۴-۵-۱. تعارض صلاحیت میان دولت‌ها

یکی از مهم‌ترین چالش‌های اعمال اصل صلاحیت شخصی فاعلی، تعارض صلاحیت میان دولت متبوع مرتکب جرم و دولت محل وقوع جرم است. در مواردی که یک تبعه، در قلمرو کشور دیگر مرتکب جرم می‌شود، هر دو دولت ممکن است خود را صاحب صلاحیت بدانند. این وضعیت نه تنها منجر به اختلافات دیپلماتیک می‌شود، بل که گاه مانع تعقیب مؤثر مرتکبان جرایم بین‌المللی می‌گردد (Cassese, 2008: 312).

۴-۵-۲. نبود وحدت در شمول جرایم مشمول صلاحیت شخصی فاعلی

در نظام بین‌الملل، تعیین حدود جرایمی که تحت صلاحیت شخصی فاعلی قرار می‌گیرند، با چالش مواجه است. برخی کشورها این اصل را تنها در مورد جرایم شدید، مانند تروریسم، دزدی دریایی یا قاچاق انسان اعمال می‌کنند؛ درحالی‌که برخی دیگر آن را به طیف گسترده تری از جرایم تسری می‌دهند (Bassiouni, 1999: 487). این عدم هماهنگی موجب تضعیف کارایی و مقبولیت جهانی اصل صلاحیت شخصی فاعلی شده است. قانون‌گذار افغانستان تمامی جرایم اعم از سبک و سنگین را مشمول صلاحیت شخصی فاعلی دانسته است.

۴-۵-۳. دشواری‌های اجرایی در جمع‌آوری ادله

اجرای اصل صلاحیت شخصی فاعلی مستلزم آن است که دولت متبوع مرتکب بتواند در خارج از قلمرو خود تحقیق و تعقیب مؤثر انجام دهد؛ اما موانع سیاسی و محدودیت‌های حاکمیت ملی، اغلب مانع از جمع‌آوری ادله از کشورهای دیگر می‌شود (Schabas, 2017: 221). این امر کارآمدی این اصل را در حقوق جزای بین‌الملل و افغانستان کاهش می‌دهد.

۴-۵-۴. نگرانی از سوءاستفاده سیاسی

در برخی موارد، دولت‌ها از اصل صلاحیت شخصی فاعلی به عنوان ابزار فشار سیاسی یا انتقام‌گیری علیه مخالفان خود استفاده کرده‌اند. این نگرانی‌ها باعث شده است تا جامعه بین‌المللی در پذیرش گسترده این اصل محتاطانه عمل کرده و شراسط خاصی را در نظر بگیرد (Cryer et al, 2019: 154). این چالش در صورتی بروز می‌کند که مجرمان سیاسی در خارج کشور مرتکب جرم گردند؛ و به‌گونه آزاد به کشور متبوع خویش باز گردند؛ زیرا اصل عدم استرداد مجرمان سیاسی در سطح بین‌المللی یک اصل شناخته شده بوده و مورد پذیرش قرار گرفته است.

۴-۵-۵. ضعف نظام استرداد مجرمان

عدم وجود یا ناکارآمدی توافق‌نامه‌های استرداد میان دولت‌ها، باعث می‌شود که مجرمان از تعقیب فرار کنند؛ به‌ویژه زمانی که دولت محل وقوع جرم تمایلی به هم‌کاری ندارد، لذا مجرم بدون محاکمه و مجازات می‌ماند (Werle & Jessberger, 2020: 246).

۴-۵-۶. تفاوت نظام‌های حقوقی

تفاوت میان نظام‌های حقوقی (مانند کامن‌لا و رومی-ژرمنی) و اختلاف در تعریف جرایم، مانع از اجرای هماهنگ این اصل می‌شود (Ryngaert, 2015: 102).

۴-۵-۷. ضعف همکاری‌های قضایی بین‌المللی

کم‌بود معاهدات دوجانبه یا چندجانبه در زمینه معاضدت قضایی و استرداد مجرمان، یکی از موانع اساسی در اجرای این اصل است. این ضعف به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، از جمله افغانستان، محسوس‌تر است (Boister, 2018: 210).

۴-۵-۸. ضعف ظرفیت‌های داخلی در افغانستان

در افغانستان، کم‌بود کادر تخصصی، نبود نهادهای ویژه برای جرایم فرامرزی و محدودیت‌های تخنیکی، از جمله چالش‌های اساسی در تطبیق این اصل محسوب می‌شود (ندائی، ۱۴۰۲: ۸۵).

۴-۶. راه کارهای اصل صلاحیت شخصی فاعلی

همان‌طوری که در مبحث چالش‌های اصل صلاحیت شخصی فاعلی بیان شد. اصل صلاحیت شخصی فاعلی به دولت‌ها اجازه می‌دهد جرایم ارتكابی اتباع خود را در خارج از کشور مورد تعقیب قرار دهند، هرچند یکی از مظاهر حاکمیت جزایی دولت‌هاست؛ اما در عمل با چالش‌هایی روبه‌رو است، که برای رفع این چالش‌ها، مجموعه‌یی از راه‌کارهای حقوقی، نهادی و هم‌کاری‌محور در سطح ملی و بین‌المللی پیش‌نهاد می‌شود، که در زیر مورد بررسی قرار می‌گیرند:

۴-۶-۱. تدوین قواعد بین‌المللی هماهنگ

یکی از مهم‌ترین راه‌کارها، تدوین و تصویب اسناد بین‌المللی هماهنگ برای تعیین دامنه و شرایط اعمال اصل صلاحیت شخصی فاعلی است. نهادهایی چون سازمان ملل و کمیسیون حقوق بین‌الملل می‌توانند چارچوب‌های مشترکی ایجاد کنند تا از تعارض صلاحیت‌ها جلوگیری شود (Shaw, 2017: 672). از طرفی همان‌طور که در سطح بین‌المللی نیاز به وضع قواعد هماهنگ است، ایجاب می‌کند تا

در سطح داخلی نیز در این زمینه گام‌های هم‌سو و هماهنگ برداشته شده و توافق‌نامه‌های چندجانبه منعقد گردد.

۴-۶-۲. هم‌کاری قضایی و تبادل اطلاعات

برای اجرای مؤثر این اصل، دولت‌ها باید تفاهم‌نامه‌ها و معاهدات دوجانبه‌یی را در زمینه استرداد مجرمان و معاضدت قضایی گسترش دهند. این هم‌کاری‌ها، زمینه دست‌رسی به ادله اثبات جرم و تعقیب مؤثر مرتکبان را فراهم می‌سازد (Boister, 2018: 210). روی این اساس، نیابت قضایی، جمع‌آوری حقایق و معلومات و استماع شهود و اهل خبره، به‌عنوان مباحثی از هم‌کاری‌های بین‌المللی برای مبارزه با مجرمیت پُر رنگ‌تر می‌شود (دانش، ۱۳۹۸: ۱۵۳-۱۵۹).

۴-۶-۳. ایجاد نهادهای مشترک منطقه‌یی

ایجاد نهادهای منطقه‌یی به‌منظور تحقیق و پی‌گرد جرایم بین‌المللی، مشابه دیوان عدالت اروپایی یا نهادهای آفریقایی، می‌تواند نقش مهمی در تطبیق و اجرای منسجم اصل صلاحیت شخصی فاعلی ایفا کند (Kittichaisaree, 2018: 193). هرچند ایجاد هم‌چون سازوکاری به‌ظاهر مشکل‌به‌نظر می‌رسد، ولی در واقعیت یک ضرورت محض است.

۴-۶-۴. تقویت ظرفیت‌های داخلی دولت‌ها

کشورها باید از طریق آموزش قضات و سارنوالان، اصلاح قوانین جزایی و ایجاد ساختارهای تخصصی بین‌المللی، ظرفیت تطبیق اصل صلاحیت شخصی فاعلی را در نظام حقوقی خود ارتقا دهند (Werle & Jessberger, 2020: 246). در حقوق جزای افغانستان در راستای پیش‌بینی این اصل، مبانی و شرایط تطبیق آن گام‌های اساسی برداشته شده، ولی نیازمند اقدامات عملی بیش‌تر است.

۴-۶-۵. تضمین بی‌طرفی قضایی

برای جلوگیری از سیاسی‌شدن این اصل، باید مکانیسم‌های نظارتی بی‌طرفانه ایجاد شود تا دولت‌ها نتوانند از این صلاحیت برای اهداف سیاسی خویش سوءاستفاده کنند. نظارت دیوان جزایی بین‌المللی می‌تواند نقش مؤثری در این زمینه داشته باشد (Akhavan, 2015: 118). البته باید اذعان کرد، که نباید صرفاً از تشدید مجازات‌ها و سوءاستفاده سیاسی در قبال مجرمان نگران بود، بل‌که اغماض یا ارفاق در خصوص جرایم ارتكابی تبعه را نیز نباید نادیده گرفت. لازم به ذکر است که در افغانستان تعقیب و رسیدگی به جرایم ملی و بین‌المللی بر مبنای اصول شرعی و قواعد و مقررات ملی و بین‌المللی منطبق یا این اصول صورت می‌گیرد.

۴-۶-۶. توسعه نظام استرداد مجرمان

افغانستان باید با کشورهای منطقه و جهان توافق‌نامه‌های استرداد مجرمان را گسترش دهد تا از فرار مجرمان جلوگیری شود؛ زیرا لازمه رسیده‌گی برحسب صلاحیت شخصی فاعلی حضور متهم یا مجرم به کشور متبوع‌اش است و مهم‌ترین موضوع در این خصوص استرداد متهمان و مجرمان به‌عنوان یکی از موارد همکاری‌های بین‌المللی است.

۴-۶-۷. ایجاد نهادهای تخصصی داخلی

ایجاد واحدهای تخصصی در نهادهای عدلی و قضایی برای رسیده‌گی به جرایم فرامرزی، می‌تواند کارایی این اصل را افزایش دهد (Akhavan, 2015: 118).

۴-۶-۸. ایجاد بانک اطلاعاتی جرایم فرامرزی

ایجاد یک نظام متمرکز برای ثبت اطلاعات جرایم فرامرزی، از جمله جرایم مشمول صلاحیت شخصی فاعلی، می‌تواند در تسهیل تعقیب و هم‌کاری بین‌المللی مؤثر باشد (Boister, 2018, p. 215).

۵. بحث

اعمال قوانین جزایی در خصوص اعمال صلاحیت پیرامون رفتارهای مجرمانه خارج از قلمرو حاکمیت کشورها در صورت وجود عنصر خارجی سابقه طولانی‌یی نداشته است. یکی از موارد اعمال قوانین جزایی در خارج قلمرو حاکمیت، صلاحیت شخصی فاعلی است، که سابقه قانون‌گذاری در سطح بین‌المللی نزدیک به یک قرن و در افغانستان به‌گونه صریح در کُد جزای سال ۱۳۹۶ هـ ش را دارد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که اصل صلاحیت شخصی فاعلی از مبانی محکم و استواری برخوردار بوده، در حقوق جزای بین‌الملل در اسناد متعددی تبیین گردیده و در حقوق جزای افغانستان نیز منطبق با این مبانی به‌گونه همه‌جانبه در قالب کُد جزا تقنین و بررسی شده است. ضمن مبانی، این اصل هم‌چون اصل صلاحیت سرزمینی و عینی به‌گونه مطلق تطبیق نشده، بل که نیازمند یک سلسله شرایطی است که بایستی به تعقیب متهمان و مجرمان فراهم شده باشد. باوجود وضع قواعد هم‌سو در عرصه بین‌المللی و داخلی کشورها، خصوصاً افغانستان این اصل با یک سلسله چالش‌های همانند تعارض صلاحیت میان کشورها، دشواری در جمع‌آوری ادله از خارج، فقدان هماهنگی قضایی بین‌المللی و امکان سوءاستفاده سیاسی مواجه است، که نیازمند ارائه راه‌کارها به‌منظور رفع این چالش‌های ذات‌البینی است. راه‌کارهای پیش‌بینی‌شده برای چالش‌های مذکور در تحقیق حاضر

عبارت اند از: تدوین قواعد هماهنگ بین‌المللی و داخلی، گسترش هم‌کاری‌های قضایی از طریق معاهدات استرداد و معاضدت حقوقی، ایجاد نهادهای مشترک منطقه‌ی برای پی‌گیری جرایم فرامرزی، و تقویت ظرفیت داخلی دولت‌ها و رعایت بی‌طرفی می‌باشد. هرچند در منابع پراکنده و در قالب کتاب‌ها و مقالات، که در فهرست منابع درج گردیده و به‌خاطر جلوگیری از اطالۀ کلام، از ذکر آن‌ها خودداری می‌کنیم، این اصل مورد بررسی قرار گرفته است، اما کافی نیست؛ زیرا هر منبع از یک زاویۀ به موضوع پرداخته است و از طرفی در هیچ کتاب و مقالۀ فارسی‌یی چالش‌های فراروی این اصل و ارائۀ راه‌کارها پرداخته نشده است؛ لذا این تحقیق با محوریت حقوق جزای بین‌الملل و افغانستان و کالبدشکافی چالش‌ها و ارائۀ راه‌کارها ضمن اهمیتی که دارد، ضرورت مبرم نیز است. زیرا که از یک طرف معلومات کامل در خصوص این اصل را در اختیار خواننده قرار داده و از طرف دیگر به غنای و رفع چالش‌های این اصل نیز کمک می‌کند؛ لذا رویکرد قانون‌گذار افغانستان در پیش‌بینی این اصل هم‌سو با اسناد بین‌المللی بوده و روی همین اساس است که شباهت‌های آن‌ها بر تفاوت‌های شان غالب است. لازم به ذکر است که انجام تحقیق این اصل در افغانستان با خلأها و محدودیت‌هایی همانند کم‌بود منابع، بررسی سطحی این اصل و عدم پیش‌بینی نیازمند شکایت و عدم شکایت بودن و مهم‌بودن جرم ارتكابی، عدم تعیین نوعیت جرایم موضوع این اصل، کم‌بود توافق‌نامه‌های هم‌کاری با کشورهای منطقه و جهان و عدم موجودیت نهادهای تخصصی پیرامون اجرایی کردن این اصل مواجه است.

۶. نتیجه‌گیری و پیش‌نهادهای

۶-۱. نتیجه‌گیری

اصل صلاحیت شخصی فاعلی به‌عنوان یکی از اصول بنیادین حقوق جزای بین‌الملل، بیان‌گر حاکمیت دولت‌ها در قلمرو شخصی اتباع خویش و تضمین‌کننده پاسخ‌گویی فردی در برابر قانون است. این اصل، که بر رابطه‌ی تابعیت میان فرد و دولت استوار است، به دولت اجازه می‌دهد تا اتباع خود را حتا در صورت ارتكاب جرم در خارج از قلمرو سرزمینی مورد تعقیب جزایی قرار دهد. در حقوق بین‌الملل، مبانی این اصل در اسناد مهمی چون اساس‌نامه‌ی دیوان جزایی بین‌المللی (۱۹۹۸م)، کنوانسیون‌های چهارگانه‌ی ژنو (۱۹۴۹م)، کنوانسیون منع شکنجه (۱۹۸۴م)، کنوانسیون پالرمو (۲۰۰۰م)، و کنوانسیون مبارزه با فساد (۲۰۰۳م) تصریح شده است. این اصل در حقوق جزای بین‌الملل و افغانستان از مبانی هم‌چون تابعیت مرتکب، تحقق عدالت، نظم عمومی داخلی، حفظ حیثیت و اعتبار کشور، جلوگیری از فرار مجرمان و... برخوردار است.

بررسی تطبیقی نشان می‌دهد که در حقوق جزای افغانستان، قانون‌گذار به‌منظور مبارزه با جرایم و تعهدات بین‌المللی در مواد ۲۲ و ۲۴ کُد جزای پیشین، اصل صلاحیت شخصی فاعلی را به‌صورت صریح پذیرفته و شرایط اجرای آن را مانند مجرمیت متقابل، منع محاکمه مجدد، بازگشت متهم به کشور، وجود موجبات قانونی برای تعقیب و مهم‌بودن جرم ارتكابی را پیش‌بینی کرده است. در عین حال، برخلاف برخی نظام‌های حقوقی دیگر، افغانستان دامنه این اصل را به‌همه جرایم اتباع خود تعمیم داده و محدود به جرایم مهم نساخته است. این امر از یک سو نشان‌دهنده اراده قانون‌گذار در جلوگیری از بی‌مجازات‌ماندن مجرمان است؛ اما از سوی دیگر، می‌تواند زمینه‌ساز تعارض صلاحیت میان دولت‌ها و فشار بر نظام عدلی کشور گردد.

چالش‌های اصلی اجرای این اصل در حقوق جزای بین‌الملل و افغانستان بر حسب مورد، شامل تعارض صلاحیت میان کشورها، دشواری در جمع‌آوری ادله از خارج، فقدان هماهنگی قضایی بین‌المللی، تفاوت نظام‌های حقوقی، ضعف همکاری‌های قضایی بین‌المللی، ضعف ظرفیت‌های داخلی در افغانستان، ضعف نظام استرداد متهمان و مجرمان و امکان سوءاستفاده سیاسی از آن است. راه‌کارهای ارائه‌شده در تحقیق برای رفع این مشکلات عبارت‌اند از: تدوین قواعد هماهنگ بین‌المللی و داخلی، گسترش همکاری‌های قضایی از طریق معاهدات استرداد و معاضدت حقوقی، ایجاد نهادهای مشترک منطقه‌یی برای پی‌گیری جرایم فرامرزی، توسعه نظام استرداد مجرمان، ایجاد بانک اطلاعاتی جرایم فرامرزی و تقویت ظرفیت داخلی دولت‌ها و رعایت بی‌طرفی می‌باشد. اجرای این راه‌کارها می‌تواند به تحقق هدف نهایی این اصل، یعنی برقراری عدالت جزایی و جلوگیری از بی‌مجازات‌ماندن مجرمان، کمک نماید. در مجموع، یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد، که اصل صلاحیت شخصی فاعلی در حقوق جزای بین‌الملل و افغانستان از مبانی نظری و قانونی محکمی برخوردار است؛ لذا موارد مذکور بیان‌گر تحقق هدف، پاسخ به پرسش و اثبات فرضیه این تحقیق است.

۶-۲. پیش‌نهادهای

کاربردی: به‌منظور رسیده‌گی به جرایم اتباع و تعقیب آن‌ها از یک طرف نیاز است، که ضمن اتخاذ اصول معیاری و پیش‌بینی ضوابط منطبق با حقوق جزای بین‌الملل و همکاری‌های بین‌المللی، به پی‌گیری جرایم ارتكابی اتباع در خارج از کشور به‌عنوان همکاری بین‌المللی و جلوگیری از بی‌مجازات‌ماندن مجرمان توجه جدی صورت گیرد. از طرف دیگر به‌منظور مبارزه با مجرمیت در سطح بین‌المللی یک سلسله توافق‌نامه‌هایی در این خصوص نیز با کشورهای منطقه و جهان منعقد گردد.

پژوهشی: محققانی که می‌خواهند در این عرصه تحقیق کنند، نخست کوشش کنند که بر برجسته‌سازی چالش‌ها و ارائه راه کارها، متناسب با شرایط کشور تمرکز کنند؛ دوم، کوشش کنند که تحقیقات مقایسه‌وی با کشورهای دیگر نیز درباره این اصل انجام داده و در صورت امکان تحقیقات میدانی را روی دست بگیرند.

تضاد منافع

نویسندگان بیان می‌دارند، که هیچ‌گونه تضاد منافی در رابطه این تحقیق وجود ندارد.

ORCID

Abdul Qadeer Nadei

 <https://orcid.org/0009-0001-1957-7833>

Mohammad Younes Nadei

 <https://orcid.org/0009-0006-8989-4451>

Abdul Khaliq Faizi

 <https://orcid.org/0009-0006-0655-2334>

منابع

۱. آشوری، محمد. (۱۳۹۲). حقوق جزای عمومی. ج اول. تهران: نشر میزان.
۲. پوریافرانی، حسن. (۱۳۹۲). **حقوق جزای بین الملل**. چ هفتم. تهران: انتشارات جنگل.
۳. جمعی از نویسندگان. (۱۳۹۸). **شرح کد جزا**. کابل: نشر بنیاد آسیا.
۴. حسام، سمیرالله. (۱۴۰۰). **حقوق جزای بین الملل**. ج اول و دوم. کابل: انتشارات مستقبل.
۵. حسینی نژاد، حسینقلی. (۱۳۷۳). **حقوق کیفری بین الملل**. تهران: انتشارات میزان.
۶. خالقی، علی. (۱۳۹۰). **حقوق جزای بین الملل**. چ دوم. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.
۷. دانش، حفیظ‌الله. (۱۳۹۸). **حقوق جزای بین الملل**. ج اول. کابل: انتشارات نوی مستقبل.
۸. محسنی، مرتضی. (۱۳۹۵). **دوره حقوق جزای عمومی**. تهران: گنج دانش.
۹. مؤمنی، مهدی. (۱۳۹۰). **مبانی حقوق جزای بین الملل ایران**. چ هفتم. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.
۱۰. میرمحمد صادقی، محمد. (۱۴۰۲). **دادگاه کیفری بین المللی**. چ دوازدهم. تهران: انتشارات دادگستر.
۱۱. ندائی، عبدالقدیر. (۱۴۰۲). **حقوق جزای بین الملل**. چ دوم، هرات: انتشارات ندائی.
۱۲. ملک‌پور، بهرام و هم‌کاران، بهرام. (۱۴۰۲). «**ابهامات قانونی اصل صلاحیت شخصی فعال در حقوق جزای ایران با نگاهی به قوانین و مقررات انگلستان**». (۱)۷. https://lps.journals.umz.ac.ir/article_3983.html

۱۳. پوربافرانی، حسن. (۱۳۸۲). «اصل صلاحیت واقعی در حقوق جزای بین الملل و ایران». مجله حقوقی دادگستری. ۶۷(شماره ۴۲). ۶۱-۸۶. https://www.ilj.ir/article_46626.html
۱۴. کد جزای پیشین افغانستان، مصوب ۱۳۹۶ هـ.ش.
۱۵. اساس نامه دیوان کیفری بین المللی. (۱۹۹۸). ترجمه دفتر امور حقوقی و بین المللی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، رم، سازمان ملل متحد.
۱۶. پروتکل های الحاقی کنوانسیون های ژنو. (۱۹۷۷). ترجمه وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، ژنو، ICR.
۱۷. کمیسیون حقوق بین الملل. (۱۹۹۶). پیش نویس کد جرایم علیه صلح و امنیت بشریت و تفسیر آن. ترجمه مؤسسه مطالعات حقوق بین الملل دانش گاه تهران.
۱۸. کنوانسیون بین المللی برای مقابله با بمب گذاری های تروریستی. (۱۹۹۷). ترجمه وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران.
۱۹. کنوانسیون بین المللی علیه گروگان گیری. (۱۹۷۹). ترجمه وزارت دادگستری جمهوری اسلامی ایران.
۲۰. کنوانسیون بین المللی مقابله با تأمین مالی تروریسم. (۱۹۹۹). ترجمه وزارت امور اقتصادی و دارایی جمهوری اسلامی ایران.
۲۱. کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی. (۲۰۰۰). ترجمه واحد اطلاعات مالی وزارت اقتصاد.
۲۲. کنوانسیون ملل متحد علیه فساد. (۲۰۰۳). ترجمه دفتر مقابله با فساد و ارتقای سلامت اداری، وزارت دادگستری جمهوری اسلامی ایران.
۲۳. کنوانسیون منع شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات های ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز. (۱۹۸۴). ترجمه مرکز اطلاعات سازمان ملل متحد در تهران.
۲۴. کنوانسیون های چهارگانه ژنو. (۱۹۴۹). ترجمه کمیته بین المللی صلیب سرخ.
25. Akhavan, P. (2015). Redressing Crimes of Aggression: International Accountability and the Rights of Victims. Cambridge University Press.
26. Bassiouni, M. C. (1999). International Criminal Law: Multilateral and Bilateral Enforcement Mechanisms. New York: Transnational Publishers.
27. Boister, N. (2018). An Introduction to Transnational Criminal Law. Oxford University Press.
28. Cassese, A. (2008). International Criminal Law (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.
29. Kittichaisaree, K. (2018). International Criminal Law. Oxford University Press.
30. O'Keefe, R. (2004). Universal Jurisdiction: Clarifying the Basic Concept. Journal of International Criminal Justice, 2(3).

31. Ryngaert, C. (2015). *Jurisdiction in International Law* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.
32. Schabas, W. A. (2017). *An Introduction to the International Criminal Court* (5th ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
33. Shaw, M. N. (2017). *International Law* (8th ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
34. Werle, G., & Jessberger, F. (2020). *Principles of International Criminal Law* (4th ed.). Oxford University Press.

References

1. Akhavan, P. (2015). *Redressing Crimes of Aggression: International Accountability and the Rights of Victims*. Cambridge: [Cambridge University Press](#).
 2. Ashouri, Mohammad. (2013). *General Criminal Law*. Vol. 1. Tehran: Mizan Publishing. [In Persian]
 3. Bassiouni, M. C. (1999). *International Criminal Law: Multilateral and Bilateral Enforcement Mechanisms*. New York: [Transnational Publishers](#).
 4. Boister, N. (2018). *An Introduction to Transnational Criminal Law*. Oxford: [Oxford University Press](#).
 5. Cassese, A. (2008). *International Criminal Law* (2nd ed.). Oxford: [Oxford University Press](#).
 6. Danesh, Hafizullah. (2019). *International Criminal Law*. Vol. 1. Kabul: Naw-e Mostaqbal Publications. [In Persian]
 7. Hessam, Samirullah. (2021). *International Criminal Law*. Vols. 1–2. Kabul: Mostaqbal Publications. [In Persian]
 8. Hosseini-Nejad, Hosseinqoli. (1995). *International Criminal Law*. Tehran: Mizan Publications. [In Persian]
 9. Khaleghi, Ali. (2011). *International Criminal Law*. 2nd ed. Tehran: Shahr-e Danesh Institute for Legal Studies and Research. [In Persian]
 10. Kittichaisaree, K. (2018). *International Criminal Law*. Oxford: [Oxford University Press](#).
 11. Malekpour, Bahram, et al. (2023). “Legal Ambiguities of the Active Personality Principle in Iranian Criminal Law with Reference to the Laws and Regulations of England.” 7(1). https://lps.journals.umz.ac.ir/article_3983.html [In Persian]
 12. Mir Mohammad Sadeghi, Mohammad. (2023). *International Criminal Court*. 12th ed. Tehran: Dadgostar Publications. [In Persian]
 13. Mohseni, Morteza. (2016). *Course on General Criminal Law*. Tehran: Ganj-e Danesh Publications. [In Persian]
 14. Momeni, Mehdi. (2011). *Foundations of Iran’s International Criminal Law*. 7th ed. Tehran: Shahr-e Danesh Institute for Legal Studies and Research. [In Persian]
 15. Nedaei, Abdul Qadir. (2023). *International Criminal Law*. 2nd ed. Herat: Nedaei Publications. [In Persian]
 16. O’Keefe, R. (2004). “Universal Jurisdiction: Clarifying the Basic Concept.” *Journal of International Criminal Justice*, 2(3).
 17. Pourbafarani, Hassan. (2003). “The Principle of Protective Jurisdiction in International Criminal Law and Iran.” *Judiciary Law Journal*. 67(Issue 42), 61–86. https://www.jlj.ir/article_46626.html [In Persian]
-

18. Pourbafarani, Hassan. (2013). *International Criminal Law*. 7th ed. Tehran: Jungle Publications. [In Persian]
 19. Ryngaert, C. (2015). *Jurisdiction in International Law* (2nd ed.). Oxford: [Oxford University Press](#).
 20. Schabas, W. A. (2017). *An Introduction to the International Criminal Court* (5th ed.). Cambridge: [Cambridge University Press](#).
 21. Shaw, M. N. (2017). *International Law* (8th ed.). Cambridge: [Cambridge University Press](#).
 22. Werle, G., & Jessberger, F. (2020). *Principles of International Criminal Law* (4th ed.). Oxford: [Oxford University Press](#).
 23. A Group of Authors. (2019). *Commentary on the Penal Code*. Kabul: The Asia Foundation Publishing. [In Persian]
 24. *Additional Protocols to the Geneva Conventions*. (1977). Translated by the Ministry of Foreign Affairs of the Islamic Republic of Iran. Geneva: International Committee of the Red Cross. [In Persian]
 25. *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*. (1984). Translated by the United Nations Information Centre in Tehran. [In Persian]
 26. *Former Penal Code of Afghanistan*, enacted in 2017. [In Persian]
 27. International Law Commission. (1996). *Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind and Its Commentary*. Translated by the Institute for International Law Studies, University of Tehran. [In Persian]
 28. *International Convention against the Taking of Hostages*. (1979). Translated by the Ministry of Justice of the Islamic Republic of Iran. [In Persian]
 29. *International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings*. (1997). Translated by the Ministry of Foreign Affairs of the Islamic Republic of Iran. [In Persian]
 30. *International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*. (1999). Translated by the Ministry of Economic Affairs and Finance of the Islamic Republic of Iran. [In Persian]
 31. *Rome Statute of the International Criminal Court*. (1998). Translated by the Office of Legal and International Affairs of the Ministry of Foreign Affairs of the Islamic Republic of Iran. Rome: United Nations. [In Persian]
 32. *The Four Geneva Conventions*. (1949). Translated by the International Committee of the Red Cross. [In Persian]
 33. *United Nations Convention against Corruption*. (2003). Translated by the Office for Combating Corruption and Promoting Administrative Integrity, Ministry of Justice of the Islamic Republic of Iran. [In Persian]
 34. *United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. (2000). Translated by the Financial Intelligence Unit of the Ministry of Economy. [In Persian]
-